

broj referata (preko 25) bio je znatan. Posle generalnog referenta iz Sjedinjenih Američkih Država — A. Watsona, usledile su diskusije iz uporednog prava učesnika iz Mađarske, Bugarske, Poljske, Turske, Švedske, Australije, Belgije, Rusije, Jugoslavije, Grčke itd.

Učestvujući u raspravi, kao jedini predstavnik svoje zemlje na Kongresu, ukazala sam na različite moguće nivoe i vidove posmatranja ovog pitanja: filozofski, naučni, a ovaj poslednji, opet, može biti sa stanovišta opšte teorije prava (koja, opet, može biti različitog stupnja opštosti), odnosno konkretnih nacionalnih prava. Osvrnula sam se i na naše iskustvo na teorijskom nivou. Govorila o kontinuitetu i diskontinuitetu prava u doba socijalne revolucije, imajući u vidu pluralitet normi, kako državnog tako i autonomnog prava.

Izdvojila bih interesantno izlaganje bivšeg ministra obrazovanja Grčke, profesora filozofije prava u penziji, akademika K. Despotopulosa koji je prihvatio sve ili gotov sve iznesene konstatacije generalnog referenta, ali je izneo i neke kritičke primedbe. Pre svega, da je analiza i diskusija ostala na nivou pozitivnog poretka, a da upravo ova tema zahteva, još od Platona iskano, razmatranja sa stanovišta prirodnog prava. Jer revolucija namest starog pravnog poretka ustanovljava novi, suštinski drugačiji, inspirisa pravednim pravom, prilagodenim njenim uslovima. Revolucija znači egaciju pozitivnog prava i na mesto njega uvođe prirodno pravo koje se transformiše u pozitivno sa novom sadržajem. Naravno, ovo je moguće u celini prava, jer pored diskontinuiteta egzistira i parcijalni kontinuitet, što je neizostavno u svim revolucijama.

Grčka je tako imala čast da bude organizator XI međunarodnog kongresa iz uporednog prava, a mi sreću da učestvujemo u njegovom radu da budemo tamo »gde živi i raste kamenje, nariše svaka travka i svluca svaka stena«, i »nigde nije bila viša čovčija sudbina nego na ovoj stopi zemlje« (J. Dučić).

Prof. dr Gordana VUKADINović

SEMINAR

»MEĐUNARODNI STANDARDI ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA« BEOGRAD, 29—31. MART 1995.

U Beogradu je od 29. do 31. marta održan međunarodni stručni seminar na temu »Međunarodni standardi zaštite ljudskih prava«. Seminar su organizovali Udruženje pravnika Jugoslavije, Pravni fakultet u Beogradu i ugledni švedski Institut za ljudska prava i humanitarno pravo »Raul Valenberg« iz Lunda. Ovaj Institut dobio je ime po poznatom švedskom diplomati — humanitarnom radniku koji je u svojoj 32. godini nastradao u ratnom vohoru u Mađarskoj 1944. godine. Seminar je okupio stotinak, pre svega mlađih pravnika iz Srbije i Crne Gore iz sudova, tužilaštva, uprave i pravnih fakulteta.

Ovaj eminentni međunarodni stručni pravni skup otvorio je profesor Pravnog fakulteta u Beogradu akademik Slobodan Perović, koji je između ostalog, naglasio da »...iako se često misli da su ljudska prava neka nova oblast u prava, ona su ipak veoma dugo prisutna u tradiciji pravne nauke i prakse, i to posebno u okviru ideje o prirodnim pravima. U tom smislu, i srpska pravna tradicija posebno se ponosi činjenicom da je još 1841. godine profesor Velike škole Jovan Sterija Popović u okviru svojih predavanja iz predmeta »Prirodno pravo« govorio o onome što se danas naziva »ljudskim pravima.« U ime Pravnog fakulteta u Beogradu, skup je pozdravio profesor Sima Avramović, koji je istakao značaj da se jedna ovako važna i aktuelna tema sa mnogim političkim konotacijama na ovom skupu raspravlja sa stručnog pravnog stanovišta. U ime Saveznog ministarstva pravde skup je pozdravio dr Jovan Jancv, pomoćnik saveznog ministra pravde.

Uvodno izlaganje na temu »Ljudska prava i humanitarno pravo danas« podneo je poznati stručnjak za ljudska prava iz Švedske, direktor Instituta profesor Jeran Melander.

Na prvoj sesiji (predsedavao prof. M. Orlić, Pravni fakultet, Beograd) izlaganje na temu »Grupna i kolektivna prava« podneo je Oldrič Andrišek (umesto sprečenog G. Alfredsona) iz Ureda Visokog komesarijata UN za izbeglice, dok je izlaganje na temu »Pitanje manjina i zakonsko regulisanje njihovog položaja na području bivše Jugoslavije« podneo dr Konstantin Obradović iz Instituta za međunarodnu politiku.

Na drugoj sesiji (predsedavao prof. S. Avramović) izlaganje na temu »Međunarodni standardi i jugoslovensko pravo (normativni aspekt)«, podneo je profesor Nebojša Vučinić sa Pravnog fakulteta u Podgorici, dok je izlaganje na temu »Prilagođavanje jugoslovenskog prava radi usklađivanja sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda« podneo Milan Paunović, docent Pravnog fakulteta u Beogradu.

Na trećoj sesiji (predsedavao mr Dj. Blažić, Ministarstvo pravde Crne Gore) izlaganje na temu »Sudska zaštita ljudskih prava«, podnela je profesor Vesna Rakić-Vodinelić sa Pravnog fakulteta u Beogradu, dok je izlaganje na temu »Procedure pred međunarodnim telima za zaštitu ljudskih prava«, podneo profesor Dejan Janča sa Pravnog fakulteta u Novom Sadu.

Na četvrtoj sesiji (predsedavao prof. Vojin Dimitrijević, inače »visiting profesor« na Institutu u Lundu i spiritus movens ovog skupa), izlaganje na temu »Sloboda misli i izražavanja«, podneo je mr Branko Milinković iz časopisa »Međunarodna politika« (Beograd). U okviru ove sesije održana je i panel-diskusija na temu »ljudska prava u tranziciji« u kojoj su, osim profesora Vojina Dimitrijevića, uzeli učešće i mr Srđan Darmanović (Pravni fakultet, Podgorica), profesor Mirjana Todorović (Pravni fakultet, Beograd) i profesor Stevan Lilić (Pravni fakultet, Beograd).

Posle svakog izlaganja usledila bi diskusija u okviru koje su u stručnom, kolegijalnom i argumentovanom tonu razmatrana brojna pravna

pitanja u vezi s ljudskim pravima. Treba posebno istaći da u toku rada seminara ni u jednom trenutku nije prekoračena ona tanka linija koja odvaja pravo od dnevne politike, a što, nažalost, danas nije redak slučaj u pojedinim javnim istupima nekih predstavnika političkih stranaka i vlasti.

Seminar je nedvosmisleno pokazao da su ljudska prava ključna pravna kategorija savremenog prava i da organizovanje ovakvih međunarodnih skupova bitno doprinosi otvaranju naše zemlje prema Evropi i svetu. Argumentovano je ukazano i na nedostatke u postojećem zakonodavstvu i pravnom poretku, kao i na slabosti državnih organa u vođenju pojedinih postupaka. U toku brojnih rasprava na Seminaru posebno je ukazano da su mnoge nejasnoće i neverice, pa čak i izvesno podozrenje, u odnosu na značaj ljudskih prava za savremeno društvo proistekle, između ostalog, i iz okolnosti da su mnoge generacije naših pravnika u proteklih četrdesetak godina bile vaspitavane polazeći od koncepta države kao organizacije sa monopolom fizičke prinude u odnosu na svoje građane, a ne kao organizacije čija je socijalna funkcija ostvarenje opšteg dobra i napredak društva u smislu njene »kulturne misije« (kako je to formulisao prof. St. Jovanović).

Na Seminaru je takođe istaknut i bitan doprinos koji pravna struka i pravnici mogu dati naporima da se na ovim područjima postigne trajni i pravedan mir, ukinu sankcije i ostvari punopravno međunarodno priznanje Savezne Republike Jugoslavije i njeno učešće u međunarodnim procesima (pre svega u Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim forumima). Međutim, koliko je ovaj proces težak i pun nerazumevanja ne samo od strane faktora tzv. međunarodne zajednice, već i od pojedinaca u zemlji, govori i okolnost da je bilo pokušaja da se osujeti održavanje ovog Seminara.

Kao poseban kuriozitet, na Seminaru je istaknuto da je pitanje ljudskih prava bilo aktuelno još i u vreme sticanja nezavisnosti Srbije i Crne Gore na Berlinskom kongresu. Tako je u Završnom aktu ovog Kongresa od 13. jula 1878. godine, u članu XXXV (XXVII) bilo predviđeno da u Srbiji (Crnoj Gori): »...razlika na osnovu religioznog verovanja i ispovesti neće moći biti povod da se ma ko isključi ili proglasi nesposobnim u pogledu uživanja građanskih i političkih prava, primanja u javnu službu, položaja i počasti ili vršenja raznih zanimanja ili zanata, ma u kom mestu to bilo« (citirano prema: M. Kreća, M. Ristić, *Izvori međunarodnog prava*, Beograd 1979). U osnovi iste odredbe, kao velike tekovine evropske i svetske pravne civilizacije sadrže i sadašnji ustavni akti Jugoslavije, Srbije i Crne Gore.

U tom smislu može se reći da je i suštinska poruka sa ovog Seminara o ljudskim pravima ta da je na svima, a posebno na pravnicima u sudovima, upravi i drugim državnim organima, kao i na njihovim stručnim asocijacijama i pravnim fakultetima, da se ljudska prava, kao visoki ideali pravne kulture, delotvorno ostvare u našim sadašnjim uslovima. Učesnici Seminara dogovorili su se da ova nastojanja nastave i u bližoj budućnosti.

Dr Stevan LILIĆ